

بررسی فقهی و حقوقی تکالیف زوج در نکاح موقت

علی بالی^۱، حسین صیادی روشن^۲

^۱ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر، نوشهر، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر، نوشهر، ایران.

چکیده

نکاح موقت به عنوان یکی از اشکال ازدواج در فقه اسلامی، دارای احکام و تکالیف خاصی برای زوجین است. در این تحقیق، به بررسی فقهی و حقوقی تکالیف زوج در نکاح موقت پرداخته می‌شود. با تحلیل منابع اسلامی و متون فقهی، حقوق و وظایف زوج در این نوع ازدواج، شامل تأمین نیازهای مالی، عاطفی و اخلاقی همسر، به همراه شرایط و حدود این وظایف، مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین، تأثیرات اجتماعی و حقوقی این نوع ازدواج بر روابط خانوادگی و جامعه، در راستای تبیین بهتر جایگاه نکاح موقت در نظام حقوقی ایران مورد مطالعه قرار می‌گیرد. هدف اصلی این تحقیق، ایجاد یک دیدگاه جامع و قابل فهم درباره تکالیف زوج در نکاح موقت و چالش‌های موجود در این زمینه است.

واژگان کلیدی: نکاح موقت، تکالیف زوج، فقه اسلامی، حقوق خانواده، ازدواج موقت

۱- مقدمه و بیان مسئله

اسلام برای تحکیم حیات خانواده، حقوق و تکالیفی راجع به هریک از زوجین قرار داده است، که با تحقق عقد ازدواج بوجود می‌آید. در فقه شیعه دو نوع ازدواج وجود دارد (دائم و موقت) که احکام آنها از نظر فقهی و حقوقی یکسان است، مگر در جاییکه دلیل بر تضاد و تفاوت بین آنها وجود داشته باشد. بر اساس قانون، دو نوع ازدواج یا عقد نکاح را می‌توان مورد شناسایی قرار داد که در حالت اول، ازدواج، برای مدت زمان نامحدود و دائمی صورت می‌گیرد و در نوع دوم، ازدواج، صرفاً برای مدت زمان مشخص و معینی صورت گرفته و پس از اینکه مدت زمان آن به پایان رسید، رابطه زوجیت نیز، خاتمه می‌یابد که به آن، ازدواج موقت، صیغه یا متعه گفته می‌شود (مقدسی کوزه کنانی و الهامی، ۱۴۰۳). فارغ از اینکه به لحاظ عرفی، اصل بر دائم بودن نکاح میان زن و مرد بوده و بیشتر افراد، تمایل دارند که ازدواج خود را به صورت دائمی منعقد نمایند، ازدواج موقت یا صیغه نیز، به لحاظ قانونی، بلاشکال می‌باشد و احکام مربوط به این نوع ازدواج، در قانون مدنی، در کنار نکاح دائم، مورد توجه قرار گرفته است تا در صورت منعقد نمودن چنین ازدواجی، حقوق مرد و زن در صیغه موقت، کاملاً مشخص بوده و اختلافی در این راستا، ایجاد نشود (حیاتی، ۱۴۰۳).

بحث دیگر در نکاح موقت در خصوص زن و مرد بحث نفقه و تمکین می‌باشد، بطوری که در نکاح موقت برخلاف ازدواج دائم نفقه ای بر عهده شوهر نیست و از این باب زن نمی‌تواند شوهر را ملزم به پرداخت نفقه کند، مگر اینکه طبق توافق طرفین یا شروط ضمن عقد نکاح موقت نفقه بر عهده مرد قرار گرفته باشد. در خصوص تمکین زن در نکاح موقت باید گفت زن موظف به تمکین به شکلی که در ازدواج دائم مطرح است نمی‌باشد، یعنی به زبان ساده زن در ازدواج موقت برای خروج از خانه یا کار کردن و... نیاز به اذن شوهر ندارد، البته که بهتر است ضمن عقد نکاح موقت نسبت به این مسائل بین زن و مرد توافق صورت گیرد که در آینده مشکلی برای زوجین پیش نیاید (موسوی فر و همکاران، ۱۴۰۳). در خصوص بحث حضانت در نکاح دائم با نکاح موقت تفاوتی خاصی وجود ندارد و مطابق با ماده ۱۱۶۹

قانون مدنی قانونگذار ما می گوید: برای حضانت و نگهداری طفلی که ابوی او جدا از یکدیگر زندگی می کنند، مادر تا سن هفت سالگی اولویت دارد و پس از آن با پدر است. و در تبصره این ماده قانونگذار بیان می کند: بعد از هفت سالگی در صورت حدوث اختلاف، حضانت طفل با رعایت مصلحت کودک به تشخیص دادگاه می باشد. نکته مهمی که باید گفت این است که کودکان متولد شده در نکاح موقت هیچ تفاوتی با کودکان متولد شده از نکاح دائم به لحاظ احکام حقوقی و شرعی باهم ندارند و کاملاً حقوق یکسانی دارند. نکته قابل توجه و مهم در خصوص تفاوت نکاح دائم با نکاح موقت این است که ما در نکاح موقت چیزی به نام طلاق نداریم و برای جدا شدن زن از مرد در نکاح موقت هیچ نیازی به رعایت تشریفات خاص طلاق در نکاح دائم وجود ندارد، بلکه در نکاح موقت به صرف تمام شدن مدت یا بخشش (بذل) مدت از طرف مرد نکاح موقت به پایان می رسد، البته که در نکاح موقت در صورت نزدیکی، زن باید عده را نگهدارد که مطابق با قانون عده آن دو طهر می باشد (عزیزی و همکاران، ۱۴۰۲).

باید این نکته مهم را هم گفت که زن حتی برای پایان دادن به مدت نکاح موقت ندارد و این حق مخصوص مرد می باشد، مگر اینکه زن در ضمن عقد نکاح موقت وکالت در بذل مدت را از مرد دریافت کرده باشد در این صورت زن می تواند بقیه مدت را در نکاح موقت بذل کند، بنابراین زنان باید با آگاهی کامل از حقوق خود در خصوص نکاح موقت اقدام به نکاح موقت کنند و در این خصوص حقوق خود را بدانند تا در آینده به مشکل بر نخورند (دهقان نژاد و هدایت نیا، ۱۴۰۱). ازدواج موقت از لحاظ حدود و قیود آزاد است نیمه وابسته به اراده و قرارداد طرفین است. حتی موقت بودن آن نیز نوعی آزادی به طرفین می بخشد و زمان را در اختیار آنها قرار می دهد. در عقد دائم زن و شوهر نمی توانند شرط کنند که ریاست خانواده با شوهر نباشد یا شوهر نتواند با مشاغل منافی مصالح خانوادگی زن مخالفت کند یا زن و شوهر از سکونت مشترک باهم و حسن معاشرت و معاضدت معاف باشند یا زن الزامی به تمکین از مرد نداشته باشد یا شوهر بتواند خانواده را ترک گوید و نفقه ندهد و مادر را از حضانت فرزندان باز دارد. و یا زن ملزم است در منزلی که شوهر تعیین می کند سکنی نماید. در حالیکه در ازدواج موقت زوج حق نفقه ندارد و لیکن طرفین می توانند وجود نفقه را در ضمن عقد شرط کنند که در این صورت پرداخت نفقه برای زوج واجب می شود (فلاح، ۱۴۰۲).

تکالیف زوج در نکاح موقت شامل حقوق و وظایفی است که بر اساس اصول فقهی و قوانین مدنی بر عهده او قرار می گیرد. این تکالیف از جمله نفقه، حفظ کرامت و احترام به همسر، و رعایت شرایط توافق شده در زمان عقد می باشد. با این حال، به دلیل تنوع در دیدگاه های فقهی و حقوقی، تفسیر و اجرای این تکالیف می تواند با چالش هایی مواجه شود. از طرفی، عدم شناخت کامل از حقوق و تکالیف هر یک از طرفین ممکن است منجر به بروز اختلافات و مشکلات قانونی شود. بنابراین، این تحقیق به دنبال بررسی دقیق و عمیق فقهی و حقوقی تکالیف زوج در نکاح موقت، تحلیل نظرات فقها، و بررسی قوانین مدنی مرتبط با این موضوع است. هدف از این مطالعه، ارائه راهکارهایی برای بهبود فهم و اجرای صحیح این تکالیف و کاهش اختلافات احتمالی در این نوع ازدواج می باشد.

۲- روش تحقیق

جمع آوری منابع و اطلاعات این پژوهش به صورت کتابخانه ای بوده است که علاوه بر استفاده از کتاب ها و مجله های موجود در کتابخانه، با مراجعه به سایت های مختلف اینترنتی از جدیدترین دستاوردهای پژوهشی و مقالاتی که در این مورد نوشته شده است، نیز استفاده شده است.

۳- نکاح از منظر لغوی

نکاح مصدر ثلاثی و از ریشه نکح، ینکح می باشد. اهل لغت نیز آن را در عداد مصادر ثلاثی منظور داشته اند. باید توجه داشت که هر چند اهل لغت نکاح را مصدر ثلاثی دانسته اند، ولی فعال که نکاح بر وزن آن است از اوزان قیاسی مصادر ثلاثی نسبت بلکه از اوزان سماعی آن بشمار می رود. ابن مالک در الفیه می گوید:

فعل قیاس مصدر المعدی - من ذی ثلاثه کرد ردا.

نکاح در لغت به معنی تقابل است و در زبان عرب هرگاه دو کوه در مقابل یکدیگر قرار گرفته باشند گفته می شود: تناکح الجبلان یعنی دو کوه در مقابل هم واقع شده اند. (محقق داماد، ۱۳۷۲).

۴- نکاح از منظر اصطلاحی

از نظر اصطلاح در این که آیا این لفظ دلالت بر وطی می کند یا عقد یا میان هر دو مشترک لفظی است، اختلاف نظر وجود دارد. معروف و مشهور آن است که نکاح در لغت به معنی وطی و شرعاً به مفهوم عقد است. به نظر می رسد که منظور از عقد یعنی شرعی نکاح نه تنها صیغه بلکه مراد حاصل از آن است که در فارسی به زن گرفتن و شوهر کردن تعبیر می شود. بنابر این نکاح چنین تعریف می شود:

نکاح رابطه ای است حقوقی - عاطفی که بوسیله عقد بین زن و مرد حاصل می گردد و به آنها حق می دهد که با یکدیگر زندگی کنند و مظهر بارز این رابطه حق تمتع جنسی است. این تعریف شامل هر دو قسم نکاح دائم و منقطع است. بعضی از حقوقدانان جدید نکاح را طوری تعریف کرده اند که فقط شامل نکاح دائم می شود، به شرح زیر:

نکاح رابطه ای است بین زن و شوهر برای تشکیل خانواده.

این تعریف نکاح منقطع را در بر نمی گیرد و از این جهت ناقص است. در حالی که از نظر فقهی و قانون مدنی نکاح منقطع نیز مسلماً مشمول عنوان کلی نکاح است و لذا می توان گفت که با احتمال قوی تعریف فوق از حقوق کشور های دیگر استنتاج گردیده، زیرا در سیستم حقوقی اغلب کشور ها فقط نکاح دائم برسمیت شناخته شده است. (محقق داماد، ۱۳۷۲).

۵- نکاح در فقه اسلامی

نکاح در فقه اسلامی به معنای ازدواج و پیوند قانونی و شرعی میان زن و مرد است. این عقد به عنوان یکی از مهم ترین و مقدس ترین روابط انسانی در اسلام شناخته می شود و دارای شرایط، احکام و آداب خاصی است. در زیر به برخی از نکات کلیدی در مورد نکاح در فقه اسلامی اشاره می شود:

۱) شرایط نکاح

- رضایت طرفین: هر دو طرف (زن و مرد) باید با آزادی و بدون اجبار اقدام به ازدواج کنند.
- اهلیت: طرفین باید دارای اهلیت قانونی برای ازدواج باشند، به این معنا که به سن بلوغ رسیده و عقلانی باشند.
- عدم وجود موانع: وجود برخی موانع مانند قرابت (نسبت خانوادگی) و سایر موانع شرعی می تواند نکاح را باطل کند.

۲) عقد نکاح

عقد نکاح باید به صورت صحیح انجام گیرد که شامل ایجاب (اعلام تمایل به ازدواج) و قبول (پذیرش این پیشنهاد) است. معمولاً در این عقد، ولی زن (پدر یا سرپرست قانونی) نیز باید حضور داشته باشد و اجازه دهد.

۳) مهر

مهر (یا صداق) مبلغی است که مرد باید به زن پرداخت کند و به عنوان حق زن در نظر گرفته می‌شود. مهر می‌تواند نقدی یا غیرنقدی باشد و مقدار آن باید توافقی باشد.

۴) حقوق و وظایف

پس از نکاح، حقوق و وظایف متقابلی برای زن و مرد تعریف می‌شود. این حقوق شامل تأمین معیشت، محبت، احترام و همکاری در زندگی مشترک است.

۵) انواع نکاح

- نکاح دائم: ازدواجی که به صورت دائمی و بدون زمان مشخص انجام می‌شود.
- نکاح موقت (متعهد): ازدواجی که برای مدت معین و مشخص انجام می‌شود و در برخی از مذاهب اسلامی (مانند شیعه) مجاز است.

۶) طلاق

در صورت بروز مشکلات و عدم سازگاری، امکان طلاق وجود دارد. طلاق نیز دارای احکام و شرایط خاص خود است.

۷) آداب و سنت‌ها

در فرهنگ‌های مختلف اسلامی، آداب و رسوم خاصی برای برگزاری مراسم نکاح وجود دارد که ممکن است با یکدیگر متفاوت باشد. نکاح در فقه اسلامی نه تنها یک پیوند قانونی بلکه یک تعهد اخلاقی و اجتماعی نیز به شمار می‌آید که بر روی زندگی فردی و اجتماعی تأثیرات زیادی دارد.

۶- نکاح در نظام حقوقی ایران

نکاح در نظام حقوقی ایران به عنوان یکی از ارکان مهم خانواده و اجتماع، تحت قوانین مدنی و فقه اسلامی قرار دارد. نکاح در نظام حقوقی ایران به عنوان یک نهاد اجتماعی و قانونی، با ویژگی‌ها و قواعد خاص خود، نقش مهمی در ساختار خانواده و جامعه ایفا می‌کند. آگاهی از حقوق و تکالیف در این زمینه می‌تواند به برقراری یک زندگی مشترک سالم و پایدار کمک کند. در ایران، نکاح به دو نوع دائمی و موقت تقسیم می‌شود:

۱) نکاح دائمی: نکاح دائمی، که به آن ازدواج دائمی نیز گفته می‌شود، به معنای پیوندی است که به صورت دائمی و بدون

تحدید زمان صورت می‌گیرد. برخی از ویژگی‌های آن عبارتند از:

- ثبت رسمی: نکاح دائمی باید در دفاتر رسمی ثبت شود تا از نظر قانونی معتبر باشد.
- حقوق و تکالیف: زوجین در این نوع نکاح دارای حقوق و تکالیف متقابل هستند، از جمله نفقه، معاشرت، و احترام به یکدیگر.
- طلاق: در صورت عدم توافق، طلاق می‌تواند به عنوان راه‌حلی برای پایان دادن به این نوع نکاح مورد استفاده قرار گیرد.

۲) نکاح موقت (صیغه)

نکاح موقت یا صیغه، به نوعی از ازدواج اشاره دارد که برای مدت معین و با توافق طرفین صورت می‌گیرد. ویژگی‌های آن شامل:

- مدت زمان: این نوع نکاح دارای مدت مشخصی است که می‌تواند از چند ساعت تا چند سال باشد.
- انعطاف‌پذیری: نکاح موقت به دلیل سهولت در انعقاد و فسخ، برای برخی افراد جذابیت دارد.

- عدم الزام به ثبت: در حالت کلی، ثبت رسمی نکاح موقت الزامی نیست، اما شرایط خاصی وجود دارد که ممکن است ثبت را ضروری کند.

شرایط نکاح

برای به صحت نکاح، شرایطی مانند بلوغ، عقل، و رضایت طرفین ضروری است. همچنین، موانع نکاح همچون محارم، تفاوت دین و مذهب، و وجود زوجیت قبلی نیز باید مدنظر قرار گیرد.

حقوق و تکالیف

در نظام حقوقی ایران، حقوق و تکالیف زوجین به وضوح تعریف شده است. از جمله حقوق زن می‌توان به حق نفقه، حق خروج از منزل، و حق تحصیل اشاره کرد. همچنین، مرد نیز موظف به تأمین نفقه و احترام به همسر خود است.

۷- جایگاه نکاح موقت در نظام حقوقی ایران

نکاح موقت یا "متعه" در نظام حقوقی ایران دارای جایگاه خاصی است که به طور عمده تحت تأثیر فقه اسلامی و به ویژه مذهب شیعه قرار دارد. نکاح موقت، توافقی است که بین زن و مرد برای مدت معین و با مهریه مشخص صورت می‌گیرد. در این نوع نکاح، مدت زمان عقد، می‌تواند از چند ساعت تا چند سال متغیر باشد. در قانون مدنی ایران، نکاح موقت به رسمیت شناخته شده است و مواد قانونی مرتبط با آن در فصل مربوط به نکاح آمده است. ماده ۱۰۷۵ قانون مدنی به صراحت به نکاح موقت اشاره دارد و آن را مجاز می‌داند. نکاح موقت از نظر قانونی و شرعی با نکاح دائم تفاوت‌های زیادی دارد. از جمله (عدم نیاز به ثبت نکاح موقت در دفاتر رسمی (هرچند ثبت آن توصیه می‌شود)، عدم وجود حقوق و تکالیف کامل زوجین در نکاح موقت، امکان تعیین زمان محدود و مهریه مشخص). نکاح موقت به دلیل برخی از جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی ممکن است با انتقادات و چالش‌هایی روبرو شود. برخی از منتقدان بر این باورند که این نوع ازدواج می‌تواند به سوءاستفاده و کاهش ارزش‌های خانوادگی منجر شود. از سوی دیگر، حامیان آن بر این باورند که نکاح موقت می‌تواند راه‌حلی برای پاسخ به نیازهای جنسی و اجتماعی افراد باشد. در عمل، نکاح موقت در برخی مناطق و بین برخی از اقشار جامعه به عنوان یک گزینه پذیرفته شده است، در حالی که در دیگر مناطق ممکن است با مقاومت‌های اجتماعی مواجه شود. نکاح موقت در نظام حقوقی ایران دارای جنبه‌های قانونی و شرعی خاصی است که تحت تأثیر مذهب و فرهنگ جامعه قرار دارد. در حالی که این نوع ازدواج می‌تواند مزایایی داشته باشد، چالش‌ها و انتقادات مرتبط با آن نیز قابل توجه است.

۸- حقوق و تکالیف زوج در نکاح موقت

نکاح موقت، که به آن "متعه" نیز گفته می‌شود، نوعی ازدواج در اسلام است که برای مدت معین و با شرایط خاصی انجام می‌شود. در این نوع ازدواج، حقوق و تکالیف زوجین متفاوت از نکاح دائم است. در ادامه برخی از حقوق و تکالیف زوج در نکاح موقت را بررسی می‌کنیم:

۸-۱- حقوق زوج در نکاح موقت

- (۱) **حق تعیین مدت:** زوج می‌تواند مدت زمان نکاح را تعیین کند و این مدت باید در زمان عقد مشخص شود.
- (۲) **حق مهریه:** در نکاح موقت، زوج موظف به پرداخت مهریه به زوجه است. این مهریه باید در عقد ذکر شود.
- (۳) **حق برقراری رابطه:** زوج می‌تواند با زوجه رابطه زناشویی برقرار کند، مگر اینکه در عقد شروطی گذاشته شده باشد.

۴) حق درخواست طلاق: هر زمان که زوج بخواهد می‌تواند نکاح را به پایان برساند، مگر اینکه مدت تعیین شده به پایان نرسیده باشد.

۸-۲- تکالیف زوج در نکاح موقت

- ۱) پرداخت مهریه: زوج موظف است مهریه را در زمان مقرر پرداخت کند.
 - ۲) احترام به زوجه: زوج باید به زوجه احترام بگذارد و حقوق او را رعایت کند.
 - ۳) تأمین نیازهای مالی: اگر در قرارداد ذکر شده باشد، زوج موظف به تأمین نیازهای مالی زوجه در طول مدت نکاح است.
 - ۴) عدم تعدد زوجات بدون اجازه: در صورتی که نکاح موقت با زنی صورت می‌گیرد که در حال حاضر زوج دیگری دارد، لازم است که شرایط شرعی را رعایت کند.
- در نکاح موقت، شرایط و قوانین شرعی باید رعایت شود و ممکن است در فقه‌های مختلف، تفسیرهای متفاوتی از این حقوق و تکالیف وجود داشته باشد.

۹-۱- حقوق و تکالیف زوجه در نکاح موقت

نکاح موقت یا متعه، نوعی از ازدواج در اسلام است که به طور محدود و برای مدت معین انجام می‌شود. در این نوع ازدواج، حقوق و تکالیف خاصی برای زوجه (همسر موقت) وجود دارد که به طور کلی به شرح زیر است:

۹-۱-۱- حقوق زوجه در نکاح موقت

- ۱) حق نفقه: زوجه حق دریافت نفقه (هزینه‌های زندگی) را دارد، مگر اینکه در قرارداد نکاح موقت به صراحت از این حق چشم‌پوشی کرده باشد.
- ۲) حق مهریه: زن در نکاح موقت می‌تواند مهریه‌ای را تعیین کند که باید در زمان عقد پرداخت شود.
- ۳) حق فسخ: زوجه می‌تواند در صورت وجود شرایط خاص، نکاح موقت را فسخ کند.
- ۴) حق حیات مشترک: زوجه حق دارد در مدت زمان نکاح موقت، در کنار همسرش زندگی کند و از این حیث از او حمایت شود.
- ۵) حق ملاقات: زوجه می‌تواند درخواست ملاقات با همسرش را داشته باشد و در صورت عدم تمکین، می‌تواند از طریق قانونی اقدام کند.

۹-۲- تکالیف زوجه در نکاح موقت

- ۱) تمکین: زوجه موظف است که در مدت نکاح موقت، به همسر خود تمکین کند و در انجام وظایف زناشویی همکاری نماید.
- ۲) حفظ حریم: زوجه باید به حریم خانوادگی و شخصی همسر احترام بگذارد و از هرگونه رفتاری که ممکن است به زندگی مشترک آسیب بزند، پرهیز کند.
- ۳) عدم ازدواج مجدد: زوجه در زمان نکاح موقت نمی‌تواند با شخص دیگری ازدواج کند، مگر اینکه عقد موقت به پایان برسد.
- ۴) اطلاع‌رسانی: زوجه باید همسرش را از هرگونه مشکلی که ممکن است در زندگی مشترک به وجود آید، مطلع سازد.

نکاح موقت با توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی ممکن است با چالش‌هایی مواجه باشد و در برخی جوامع نسبت به آن نگاه منفی وجود دارد.

۱۰- حقوق غیرمالی زوج در نکاح موقت

در نکاح موقت (متعّه)، حقوق غیرمالی زوج به طور کلی به حقوقی اشاره دارد که به غیر از حقوق مالی، برای زوجین در نظر گرفته شده است. این حقوق شامل موارد زیر می‌شود:

- ۱) **رعایت حقوق عاطفی و اخلاقی:** زوج باید به همسر موقت خود احترام بگذارد و از آزار و اذیت او خودداری کند.
- ۲) **نسبت به وفاداری:** اگرچه در نکاح موقت، شرایط نسبت به نکاح دائم متفاوت است، اما همچنان انتظار می‌رود که زوج به همسر خود وفادار باشد و از برقراری ارتباط با دیگران در زمانی که با هم هستند، خودداری کند.
- ۳) **حقوق جسمانی:** زوجین باید به نیازهای جسمانی و عاطفی یکدیگر توجه داشته باشند و از هر گونه بی‌احترامی به بدن یکدیگر پرهیز کنند.
- ۴) **مدت زمان و شرایط:** زوج باید به شرایط و مدت زمان تعیین شده در عقد موقت احترام بگذارد و در صورتی که نیاز به تغییر یا خاتمه قرارداد باشد، باید با توافق طرفین این کار انجام شود.
- ۵) **احترام به خانواده:** زوج باید به خانواده و وابستگان همسر موقت خود احترام بگذارد و از هر گونه رفتار ناپسند پرهیز کند.
- ۶) **حق ملاقات و گفتگو:** زوجین باید حق برقراری ارتباط و ملاقات با یکدیگر را داشته باشند و در این خصوص همکاری کنند. در نهایت، مهم است که هر دو طرف در نکاح موقت به حقوق یکدیگر احترام بگذارند و سعی کنند رابطه‌ای سالم و محترمانه برقرار کنند.

۱۱- تأثیرات اجتماعی و حقوقی نکاح موقت بر روابط خانوادگی و جامعه

نکاح موقت می‌تواند تأثیرات عمیق اجتماعی و حقوقی بر روابط خانوادگی و جامعه داشته باشد. در حالی که برخی از افراد ممکن است این نوع ازدواج را به عنوان راهی برای تجربه روابط عاطفی و جنسی بدون تعهدات بلندمدت ببینند، دیگران ممکن است نگران پیامدهای منفی آن بر روی ساختار خانواده و جامعه باشند. درک و پذیرش این نوع ازدواج بستگی به فرهنگ، سنت‌ها و قوانین هر جامعه دارد.

۱-۱۱- تأثیرات اجتماعی نکاح موقت بر روابط خانوادگی و جامعه

- ۱) **تنوع روابط خانوادگی:** نکاح موقت می‌تواند به تنوع در ساختار خانواده‌ها منجر شود. این نوع ازدواج ممکن است به افراد این امکان را بدهد که بدون تعهدات بلندمدت، روابط عاطفی و جنسی را تجربه کنند.
- ۲) **تأثیر بر فرهنگ و سنت‌ها:** در جوامع سنتی، نکاح موقت ممکن است با مخالفت‌هایی روبه‌رو شود و در تضاد با ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی قرار گیرد. این موضوع می‌تواند به تغییرات فرهنگی و اجتماعی منجر شود.
- ۳) **ایجاد چالش‌های عاطفی:** روابط ناشی از نکاح موقت ممکن است به مشکلات عاطفی و روانی منجر شود، به ویژه اگر یکی از طرفین نسبت به دیگری احساس تعهد بیشتری داشته باشد.
- ۴) **تأثیر بر روابط اجتماعی:** این نوع ازدواج می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی بر روابط اجتماعی افراد داشته باشد. به عنوان مثال، ممکن است روابط دوستانه و خانوادگی را تحت تأثیر قرار دهد.

۲-۱۱- تأثیرات حقوقی نکاح موقت بر روابط خانوادگی و جامعه

- (۱) **مشکلات حقوقی:** نکاح موقت ممکن است منجر به پیچیدگی‌های حقوقی در زمینه ارث، حضانت فرزندان و دیگر مسائل خانوادگی شود. قوانین مربوط به این نوع ازدواج در کشورهای مختلف متفاوت است و ممکن است افراد را در موقعیت‌های دشواری قرار دهد.
- (۲) **حمایت‌های قانونی:** در برخی کشورها، نکاح موقت ممکن است تحت حمایت‌های قانونی قرار نگیرد و این می‌تواند به نفع یا ضرر یکی از طرفین باشد. در این صورت، حق و حقوق افراد ممکن است به خطر بیفتد.
- (۳) **تأثیر بر حقوق زنان:** در برخی موارد، نکاح موقت می‌تواند به نفع یا ضرر زنان باشد. از یک سو، زنان ممکن است از آزادی بیشتری برخوردار شوند، اما از سوی دیگر، ممکن است حقوق آن‌ها در این نوع ازدواج نادیده گرفته شود.
- (۴) **قوانین مربوط به طلاق:** در نکاح موقت، فرآیند طلاق معمولاً ساده‌تر از ازدواج دائم است، اما این می‌تواند به عدم ثبات در روابط و مشکلات عاطفی منجر شود.

۱۲- چالش‌های موجود در نکاح موقت در حقوق ایران

نکاح موقت با چالش‌ها و مسائل خاصی همراه است که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

- (۱) **عدم شناخت کافی:** بسیاری از افراد اطلاعات کافی درباره شرایط و ویژگی‌های نکاح موقت ندارند و این می‌تواند منجر به سوء تفاهم‌ها و مشکلات قانونی شود.
 - (۲) **محدودیت‌های قانونی:** در برخی موارد، نکاح موقت با محدودیت‌هایی در برخی از استان‌ها یا مناطق مواجه است و ممکن است بعضی از مقامات محلی آن را به رسمیت نشناسند.
 - (۳) **مشکلات اجتماعی:** این نوع نکاح ممکن است با انگ زدن اجتماعی روبه‌رو شود و افراد را در معرض قضاوت‌های منفی قرار دهد.
 - (۴) **مسائل حقوقی و مالی:** در نکاح موقت، مسائل مربوط به حقوق مالی و ارث به وضوح مشخص نیست و این می‌تواند منجر به اختلافات حقوقی در آینده شود.
 - (۵) **عدم ثبت رسمی:** در بسیاری از موارد، نکاح موقت به صورت رسمی ثبت نمی‌شود و این مسئله می‌تواند در آینده مشکلاتی را ایجاد کند.
 - (۶) **احساس عدم امنیت:** برخی از افراد ممکن است به دلیل عدم تعهد بلندمدت در نکاح موقت احساس عدم امنیت کنند و این موضوع می‌تواند بر روابط تأثیر منفی بگذارد.
 - (۷) **تعارض با فرهنگ‌ها و سنت‌ها:** در برخی از جوامع، نکاح موقت با فرهنگ و سنت‌های محلی در تضاد است و ممکن است با مقاومت اجتماعی مواجه شود.
 - (۸) **تبعیض جنسیتی:** در برخی موارد، شرایط و محدودیت‌های متفاوت برای زنان و مردان در نکاح موقت وجود دارد که می‌تواند به تبعیض جنسیتی منجر شود.
- این چالش‌ها می‌توانند تأثیرات عمده‌ای بر روی روابط و زندگی افرادی که به نکاح موقت روی می‌آورند، داشته باشند و نیاز به بررسی و مدیریت صحیح دارند.

۱۳- نتیجه گیری

ازدواج موقت از لحاظ حدود و قیود آزاد است نیمی وابسته به اراده و قرارداد طرفین است. حتی موقت بودن آن نیز نوعی آزادی به طرفین می بخشد و زمان را در اختیار آنها قرار می دهد. در عقد دائم دیدیم که زن و شوهر نمی توانند شرط کنند که ریاست خانواده با شوهر نباشد یا شوهر نتواند با مشاغل منافی مصالح خانوادگی زن مخالفت کند یا زن و شوهر از سکونت مشترک باهم و حسن معاشرت و معاضدت معاف باشند یا زن الزامی به تمکین از مرد نداشته باشد یا شوهر بتواند خانواده را ترک گوید و نفقه ندهد و مادر را از حضانت فرزندان باز دارد. و یا زن ملزم است در منزلی که شوهر تعیین می کند سکنی نماید. در حالیکه در ازدواج موقت زوجه حق نفقه ندارد و لیکن طرفین می توانند وجود نفقه را در ضمن عقد شرط کنند که در این صورت پرداخت نفقه برای زوج واجب می شود. اعم از اینکه نفقه برای مدتی کوتاه از مدت عقد نکاح موقت باشد یا بیشتر از آن و همچنین فرمان شوهر و اطاعت زوجه در چهارچوب قرارداد ازدواج است در ازدواج موقت مرد نمی تواند مانع خروج زوجه از منزل و اشتغال او گردد مگر اینکه موجب تضییع حقوق شوهر باشد و یا شرط ضمن عقد نمایند. در ازدواج موقت تعیین محل زندگی، از ابتدا در اختیار طرفین است مگر اینکه شرط شده باشد، که در اختیار یکی از آن دو باشد از جهت تمکین نیز که در عقد دائم زن موظف به تمکین از مرد است در ازدواج موقت چنین الزامی نیست و طرفین می توانند نحوه مراد را به دلخواه تعیین نمایند و زمان و اصولی را که روابط زناشویی آنها باید، بر مبنای آن استوار گردد مشخص نمایند.

بررسی فقهی و حقوقی تکالیف زوج در نکاح موقت، نشان می دهد که این نوع ازدواج با وجود ویژگی های خاص خود، نیازمند رعایت اصول و احکام مشخصی است که از سوی فقها و قانون گذار تعیین شده است. در فقه اسلامی، نکاح موقت (متعّه) به عنوان یک نوع ازدواج موقت شناخته می شود که در آن زوجین به توافق و با تعیین مدت زمان مشخص، به زندگی مشترک می پردازند. این نوع نکاح به ویژه در شرایط خاص و به دلایل مختلفی مانند سفر، نیازهای مالی، و یا شرایط اجتماعی، می تواند مناسب باشد. تکالیف زوج در این نوع نکاح شامل مواردی همچون تأمین نفقه، احترام به حقوق زوجه موقت، و عدم تعرض به حریم خصوصی یکدیگر است. همچنین، در حقوق مدرن، الزامات و تعهدات بیشتری برای حفظ حقوق زوجه موقت و جلوگیری از سوء استفاده های احتمالی وضع شده است. از منظر حقوقی، لازم است که هر دو طرف به وضوح درباره شرایط و حدود این نکاح توافق کنند و در صورت بروز اختلافات، مرجع قانونی و فقهی برای حل و فصل این مسائل وجود داشته باشد. در نهایت، توجه به ابعاد فقهی و حقوقی نکاح موقت به عنوان یک نهاد اجتماعی، می تواند به تقویت فهم و پذیرش این نوع ازدواج کمک کرده و زمینه ساز حفظ حقوق و مصالح طرفین گردد. بنابراین، با درک صحیح از تکالیف و حقوق زوجین در نکاح موقت، می توان به ایجاد روابط سالم و قانونی در این نوع ازدواج امیدوار بود.

منابع و مراجع

- [۱] حیاتی، علی عباس. (۱۴۰۳). تضمین حقوق زنان در ازدواج بر مبنای اصول حقوقی. کرسی های نظریه پردازی و نوآوری در علوم انسانی، ۱۱(۱)، ۱۸۵-۲۰۶.
- [۲] دهقان نژاد، رضا، و هدایت نیا، فرج اله. (۱۴۰۱). تحلیل فقهی حقوقی اسباب و آثار نشوز زوجه در نکاح منقطع. فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، ۲۷(۷۷)، ۱۴۱-۱۶۳.
- [۳] عزیزی، ابراهیم، میرمهدی پور، سید جواد، علی مولود، مسعود. (۱۴۰۲). اشتراکات و افتراقات ازدواج موقت با نکاح مسیار. پژوهش های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، ۵(۲)، ۴۰-۵۲.
- [۴] فلاح، ساره. (۱۴۰۲). ادله و مستندات فقهی حقوقی تبدیل نکاح موقت به دائم. مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، ۴۶(۹)، ۲۳-۴۴.
- [۵] محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۷۲) بررسی فقهی حقوق خانواده نکاح و انحلال آن، مواد ۱۰۳۴ تا ۱۱۵۷ قانون مدنی، تهران، سازمان چاپ

- [۶] مقدسی کوزه کنانی, سمیه, مقدسی کوزه کنانی, جلیل, الهامی, رضا. (۱۴۰۳). مقایسه شروط پرداخت نفقه در نکاح دائم با منقطع از منظر فقه و حقوق اسلامی. فصلنامه علمی مطالعات فقه اقتصادی, ۶(۳), ۸۷-۱۰۰.
- [۷] موسوی فر, سید محسن, صفائی اوندیری, حمیدرضا, کرمانی, ماهان. (۱۴۰۳). نقدی بر ادله مشهور در شرط توارث زوجین در ازدواج موقت. آموزه های فقه مدنی, ۵(۸), ۳۵-۵۶.